

Vrijheidsverhalen

Vrijheid
Verzet

Algemeen
Kiesrecht
Onafhankelijkheid

Buurtproject
Herdenken &
Herinneren
Stadionbuurt
2019

Stadsdorp
Olympia

Combiwel
versterkt welzijn

Elout.
Oecumenische basisschool

✘ Gemeente
✘ Amsterdam
✘ Zuid

 Odensehuis

Vrijheidsverhalen

Buurtproject

Herdenken en Herinneren Stadionbuurt 2019

Inleiding

In deze bundel vindt u een verzameling buurtverhalen die gaat over herdenken en herinneren.

Het zuiden van Nederland werd 75 jaar geleden bevrijd. Zo lang is het geleden dat er oorlog was in ons land. Dagelijks horen we over oorlogen. Mensen die op de vlucht moeten slaan. Mensen die hun familie moeten achterlaten. Op de Eloutschool is een klas met nieuwkomers, waar gevluchte kinderen Nederlands leren. Waar zij kennis maken met Nederland. Waar zij zich langzaam wat meer thuis gaan voelen.

Nederland was dan wel deels bevrijd, bijna 75 jaar geleden, maar in diezelfde tijd wilde Indonesië zich losmaken van Nederland. Twee jaar na de Tweede Wereldoorlog stuurde Nederland troepen naar Indonesië om een koloniale oorlog te voeren tegen een volk dat onafhankelijk en vrij wilde zijn.

Het was voor ons een reden om bij de buurtwandelingen ook aandacht te besteden aan deze koloniale geschiedenis. Kinderen hebben hierover les gehad van buurtbewoners met ervaringen en kennis. We gingen langs het Olympiaplein. Daar is het prachtige Monument Indië-Nederland, waar je zo fijn kan spelen bij mooi weer.

We zijn langs de Willem de Zwijgerkerk gelopen. Bij de ingang hangt een bord met namen van leden van de kerk die omgekomen zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een van hen is dominee Sietsma. We liepen naar het huis waar dominee Sietsma gewoond heeft op het Valeriusplein. Voor het huis, op nummer 5, ligt een struikelsteen in de stoep. Struikelstenen liggen voor de huizen van buurtbewoners die omgekomen zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Op het Valeriusplein hoorden we ook over de redactie van Trouw: een krant die tijdens de oorlog illegaal gedrukt en verspreid werd. De Duitsers hadden medewerkers van Trouw opgepakt en stelden de leiding voor het dilemma: 'Stoppen met die krant of we schieten jullie medewerkers dood.'

Een ander thema van de 4 mei-herdenking is dat het dit jaar honderd jaar geleden is dat het Algemeen kiesrecht werd ingevoerd; dus ook vrouwen kregen kiesrecht. We hebben ons verdiept in de strijd die vrouwen geleverd hebben voor onafhankelijkheid. Met buurtbewoners hebben we gepraat over de vragen: Wanneer voel je je echt vrij en onafhankelijk? Wat is dat?

Kinderen hebben vragen gesteld en zijn in gesprek gegaan, bijvoorbeeld met Nick Teunissen

(Enkeltje Holandija). Ook zijn partner Ismir, die tijdens de oorlog in het voormalige Joegoslavië gevlucht is en in Nederland terecht kwam, hebben zij leren kennen. Uit het gesprek blijkt dat zij over gevoelige kwesties met lef

en vertrouwen durven te praten. Dat geldt vooral voor de kinderen, die – als nieuwsgierige journalisten – de vragen hadden bedacht.

Een vluchteling van 20 jaar
verzeilt in Hollandia
Ismir laat zijn familie achter
in Sarajevo

het huis waar hij opgroeide
ligt in puin – hij vlucht
hij overleeft in Almere
jaren van leren en leven

Nederlands leren en spreken
hij ontmoet Nick
ze worden een stel
Nick is acteur

hij vertelt en speelt
het verhaal van Ismir
en zijn familie
verhalen van verdriet

de pijn blijf je altijd voelen
als een deel van je leven

vonden je ouders het erg
dat je homo bent?
je bent oké als
iemand van je houdt

nu de ouders van Ismir
Nick kennen, vinden ze hem
aardig
we praten er niet over

Ismir is gevlucht
ik wou mijn dromen
ik wou oud worden
ik wou leven

Sarajevo is een mooie stad
er wonen toffe mensen
ze genieten meer van het leven
ze hebben plezier

de Iman van Sarajevo
kan mooi zingen
het schalt door de straten
van de minaret van de moskee

wat vinden jullie leuk van elkaar
Ismir heeft mijn leven
completer gemaakt
een oorlog leert je vechten voor
het leven ...

Indisch familieverhaal

Tijdens de start van het buurtproject 'Herdenken en Herinneren' vertelt Edu Dumasy over de geschiedenis van zijn familie. Hij heeft foto's meegebracht. Hij presenteert ze en geeft toelichting op de beelden.

De overgrootvader van Edu vocht onder generaal van Heutsz in het leger van de KNIL (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger). Zij moesten gaan vechten tegen islamitische opstandelingen in Atjeh op het eiland Sumatra in Indonesië. Ze moesten ervoor zorgen dat er vrede kwam onder Nederlands gezag. De overgrootvader van Edu is gesneuveld tijdens die oorlog. Ook Edu's grootvader heeft gevochten in het leger van de KNIL. Als je bij het KNIL was aangesloten, kreeg je een goed salaris. Deze oorlog onder leiding van generaal van Heutsz duurde van 1873 tot 1900. 'Als ik aan mijn grootvader vroeg of hij weleens iemand had doodgeschoten, zei hij altijd dat het niet was gebeurd, maar hij wilde nooit over de oorlog praten. Er is daarna opnieuw oorlog gevoerd van 1920 tot 1935 op de eilanden Bali en Lombok. Steeds met de bedoeling de bevolking van Indonesië te onderdrukken en uit te buiten.'

De familie van Edu Dumasy woonde in Bandoeng. Op het eiland Java. Bandoeng werd vroeger het Parijs van Java genoemd. De stad heeft grote brede straten, net als Parijs. De mooie huizen zijn gebouwd in art-decostijl, zoals in grote steden in Europa.

Edu's moeder was de enige dochter van de Nederlander Alfons van Velzen. Hij was ook KNIL-soldaat. Oorspronkelijk kwam hij uit Delft. Zij woonden in Soerabaya, op Oost-Java.

De Tweede Wereldoorlog in Indonesië

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren de Japanners Indonesië binnengevallen. Zo kwam het dat Edu's vader dwangarbeid moest verrichten bij de aanleg van de spoorlijn naar Birma. Hij is er heel ziek en ook deels invalide geworden.

De situatie in Indonesië was vlak na de Tweede Wereldoorlog vreselijk. Indonesië had in 1945 de onafhankelijkheid uitgeroepen en Nederland wilde dat niet accepteren. Veel mensen bleven daarom in de kampen wonen die de Japanners hadden ingericht in de oorlog. Degenen die terugkwamen als dwangarbeider werden als gijzelaar in aparte Indonesische kampen gezet omdat

men bang was dat het Engelse en Nederlandse leger kwam. En dat gebeurde inderdaad.

Naar Nederland

Edu's ouders zijn in 1947 met elkaar getrouwd. Edu is geboren in 1948 en later heeft hij nog een broer gekregen. In 1950 is de familie naar Nederland gegaan. Edu was toen twee jaar. Omdat Nederlanders niet meer welkom waren in Indonesië, moesten zij wel naar Nederland gaan. De eerste maanden zat Edu's familie in Gennep in een voormalig Duits concentratiekamp. Na vier maanden verhuisden zij naar Gemert. Edu bewaart wel goede herinneringen aan de mensen in Brabant. Zijn vader werd in 1953 afgekeurd vanwege de vele dingen die hij had meegemaakt tijdens de Tweede Wereldoorlog in Indonesië. Edu is daarna naar de kweekschool gegaan. Hij is onderwijzer geworden. De moeder van Edu moest ook helpen bij het inkomen van haar gezin. Zij volgde een opleiding tot naaierares en heeft lesgegeven. Er waren in Nederland

voldoende mogelijkheden om te studeren. Hun kinderen hebben allemaal een goede opleiding gevolgd.

Geschiedenis Nederland-Indonesië in vogelvlucht

In 1596 kwam De Houtman aan op Java. Met een paar zeilschepen had hij de tocht gemaakt. Tot 1945 is Nederland, 350 jaar lang, in Indonesië de overheerser geweest. Toen riep Soekarno de onafhankelijkheid uit. Daarop stuurde Nederland een leger naar Indonesië en vocht er tot 1949. De Tweede Wereldoorlog was net afgelopen en vlak daarna ging Nederland weer een oorlog beginnen!

De bevolking van Indonesië zag de Nederlanders als bandieten. Zo werd in de zeventiende eeuw door Jan Pieterszoon Coen tachtig procent van de bevolking van het eiland Banda vermoord. De Nederlanders werden rijk van de plantages. Zij lieten de mensen op de plantages nootmuskaat, koffie, thee, kruidnagels, peper en rubber verbouwen, maar de Indonesiërs zelf hadden nauwelijks te eten waardoor hongersnoden heersten. Ze moesten hun grond afstaan waardoor er te weinig rijst verbouwd kon worden. DE VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) wilde het alleenrecht op

producten die werden uitgevoerd. Grote zeilschepen brachten al die producten naar Europa.

Indonesië is een land met veel verschillende culturen. Veel van die prachtige cultuur, zoals vorstenpaleizen, is verloren gegaan doordat Nederland Indonesië jarenlang met geweld heeft overheerst. Er worden op de eilanden veel verschillende talen gesproken. Er waren tradities in muziek en dans. De verschillende godsdiensten met hun verhalen en beelden en de paleizen en tempels dateren al van ver voor de tijd dat de Nederlanders kwamen.

Indonesië is een land waar producten goed groeien. De vulkanische grond is vruchtbaar. Het is er warm en er valt veel regen. Het is er prachtig.

Er zijn ook wel Nederlanders geweest, die op een eiland waren aangesteld als bestuurder, die vonden dat de Indonesiërs uitgebuit werden. Een voorbeeld daarvan is Max Havelaar. Hij heeft er een beroemd boek over geschreven: *Multatuli*. Dat boek gaat over een handelaar in koffie. Veel verhalen over Nederlanders in Indonesië zijn in boeken terechtgekomen.

Nu probeert Nederland een meer gelijkwaardig contact met Indonesië te onderhouden, waarbij steun wordt geboden en op een eerlijke manier handel wordt gedreven.

Wandeling door de buurt

Over struikelstenen, monumenten en een schoen in de etalage van de Bijenkorf.

Het is 11 februari 2019. We hebben geluk, het is droog, de zon schijnt zelfs af en toe. Eerst wandelen we met de klas van meester Thomas Schuurman van de Eloutschool, later op de middag met een jongerengroep van Combiwel o.l.v. Vanessa Hogendorp. We lopen richting Valeriusplein. Bij nr. 5 staan we stil. Frans Schouwenaar vraagt ons: 'Stel je voor, je krijgt vandaag te horen: we schaffen alle vakanties af, voortaan elke dag naar school! En ... je mag hier met niemand over praten! Want anders word je opgepakt! Hoe zou dat zijn?'

Oeps, dat kan toch niet? Maar zulke dingen gebeurden wel in de oorlog.

Aan dit plein woonde de drukker van Trouw, een krant. In de oorlog was dit een illegale krant, want ze gaven hun eigen nieuws uit, en niet wat de Duitsers wilden. De krant moest dus in het geheim worden bezorgd. Op een dag werden bezorgers van die krant opgepakt. De Duitsers zeiden

tegen de eigenaar: 'Je moet met de krant stoppen, anders schieten wij jouw bezorgers dood.' Wat een rotstreek! Wat moest hij doen? Het krantenteam hield een vergadering hierover. Ze besloten: we gaan door. Want het echte nieuws was veel te belangrijk voor iederéén in Nederland. De volgende dag stond in de krant dat de bezorgers waren doodgeschoten. Echt vreselijk.

Dan kijken we naar de grond: daar ligt een struikelsteen. Dr. Kornelis Sietsma woonde hier. Hij deed ook iets wat de Duitsers niet wilden. Ook hij werd opgepakt.

Van Heutszmonument wordt Monument Indië-Nederland

We lopen naar de Apollolaan. Daar staat een monument, vooral bekend als pierenbadje en lunchplaats.

Maar Edu Dumasy vertelt: Het heette vroeger het Van Heutszmonument, vernoemd naar een generaal. Hij had veertig jaar oorlog gevoerd tegen opstandige Indonesiërs. Hij won in 1916.

In die tijd vonden de mensen hem een held. Maar nu denken we daar anders over. Er zijn door

Van Heutsz en zijn leger heel veel mensen vermoord.

Edu vertelt ons dat er ruim zestig jaar geleden een groep mensen was in Amsterdam die tegen macht en autoriteit was, de provobeweging. Zij hielden niet van autoritaire mensen. Ook niet van Van Heutsz, die een heel autoritaire generaal was geweest. De provo's probeerden het monument te beschadigen. Vanaf toen kwamen er veel meer protesten en de gemeente wilde het monument slopen. 'Ho', zeiden toen een aantal mensen, 'niet doen. Ja, er zijn veel slechte dingen gebeurd, maar ook goede dingen. Laten we dit monument

laten staan, aanpassen en een nieuwe naam geven. Laten we vooral de hele geschiedenis van het koloniaal beheer herdenken en stilstaan bij de relatie die Indonesië en Nederland nu hebben. Laten we vooral ook naar de toekomst kijken.'

En dat gebeurde: het monument werd opgeknapt en aangepast. Op een plaquette aan de achterkant vinden we de geschiedenis beschreven van het monument dat nu de naam draagt: Monument Indië-Nederland.

Monument in de Willem de Zwijgerkerk

We wandelen door naar de Willem de Zwijgerkerk. In de hal staan we bij een steen aan de muur met allemaal namen erop. Een herdenkingssteen, een monument eigenlijk. Frans Schouwenaar vertelt hoe deze steen is gaan herleven: vorig jaar werd voor dit boekje mevrouw Licht geïnterviewd. Tijdens dat interview vroeg ze wie er eigenlijk met die steen werden herdacht. Toen is iemand dat gaan uitzoeken: op deze steen staat bijvoorbeeld de naam van de dominee die niet deed wat de Duitsers wilden. Weet je nog, de struikelsteen op het Valeriusplein?

En ook de naam van de drukker van Trouw, meneer S.J.P. Bakker. En van Bas van

Beveren, uit Zeeland, die onderdook in Amsterdam. Hij werd zo'n geheime bezorger van de krant. Hij werd opgepakt en doodgeschoten. En van de twee broers Visser: ze waren van Ameland gekomen om werk te zoeken.

De kinderen willen weten wie K. Blumenthal was. Die naam klinkt helemaal niet Nederlands. Zou dat een Joodse man zijn geweest die uit Duitsland naar Nederland was gevlucht? We weten het niet.

Tot slot nog een verrassing: mevrouw Licht blijkt in de kerk te zijn. Ze komt even met ons praten bij de steen-die-weer-herdacht-wordt. Hier wordt nu elk jaar op 4 mei een bloemenkrans gelegd. Deze namen zullen niet meer worden vergeten.

Vorig jaar vertelde zij dat ze bij de bevrijding haar schoen was kwijtgeraakt op de Dam (zie Vrijheidsverhalen 2018). Nu vertelt ze dat ze die schoen toch nog had teruggevonden: de volgende dag stond-ie in de etalage van de Bijenkorf!

Verslag Aly Cnossen

Monument Indië-Nederland

Coen Tasmen dacht en praatte mee over de (naams) verandering van het Van Heutsz-monument. Hij wilde luisteren naar ieders argumenten. Hij praat erover met Vanelgi, Nordin, Liyana en Safae.

Hoe voelde u zich toen u mee kon werken aan de verandering van de naam van het Van Heutsz-monument?

Omstreeks 1995 begon het gesprek over de verandering van de naam van het monument opnieuw. Het bestuur van stadsdeel Zuid wilde het monument opknappen. Het stond er al sinds 1935. Er waren mensen in de buurt en ook bij verschillende politieke partijen die toen wilden praten. Door de koloniale oorlogen in Indonesië waren veel slachtoffers gevallen. De rol die Van Heutsz daarbij heeft gespeeld, is geschiedenis. In Nederland kunnen we niet trots zijn op die geschiedenis. Hij is geëerd met een monument, maar moest dat zo blijven?

Ik was hoopvol gestemd. Ik had vertrouwen in de mogelijkheden. We zouden naar elkaars argumenten luisteren. Ik wilde ook luisteren naar de argumenten van de mensen, die wilden dat de naam hetzelfde bleef.

Rob Aspeslagh van het Instituut Clingendael was ingeschakeld om hierover met iedereen te praten.

Waarom was het goed om te praten over de verandering van de naam van het monument?

Veel Nederlanders die uit Indonesië afkomstig waren, wilden het graag. Het was niet goed om het monument te noemen naar een man die zo veel moorden op zijn geweten had. Hij hoorde niet langer vereerd te worden met een monument. De Nederlanders zouden ook eens kritisch moeten kijken naar hun eigen verleden. Direct na de Tweede Wereldoorlog wilde Nederland niet dat Indonesië onafhankelijk werd.

In 2007 is het kunstwerk met de gele blokken toegevoegd. Aan de achterzijde van het monument is een verhaal geplaatst over de naamsverandering. Het heet sindsdien 'Monument Indië-Nederland!'

Het is een plek waar veel wordt gespeeld, vooral in de zomer als de fontein spuiten en de warme zon schijnt boven de kinderen in het pierenbad.

Coen vindt het bijzonder dat we met dit buurtproject bezig zijn, dat hij eraan kan deelnemen en ziet hoe kinderen zich ervoor interesseren.

Waar was u tijdens de Tweede Wereldoorlog?

Toen de oorlog begon was ik bijna drie jaar. Ik woonde met mijn familie in Zeist. Mijn vader nam deel aan een verzetsgroep daar. Hij was opgeleid als chemicus en wist hoe je persoonsbewijzen moest vervalsen. In het huis waar wij woonden, zaten ook Joodse onderduikers. En er was een

Duitse officier ondergebracht. We konden wel met hem opschieten. De burgemeester van Zeist was niet pro-Duits en dat gold ook voor het politiekorps. We zijn niet verraden. Het was zelfs zo dat toen we een keer houten krukjes voor de kachel probeerden klein te zagen, de Duitse soldaten ons daarbij hielpen. De winters waren koud.

Kon u naar school gaan?

Coen vertelt dat hij gewoon naar school ging en dat hij het daar ook leuk vond. Hij was nog klein en hij herinnert zich niet dat hij bang was of dat hij zich niet veilig voelde. Eigenlijk was hij te jong om alles in die tijd goed te begrijpen. De school was toen niet zo moeilijk, met toetsen en schoolkeuzes zoals nu. Zijn ouders hebben hem gestimuleerd. Zelf speelde hij liever.

Kon u ook spelen?

Coen speelde met poppen en met tinnen soldaatjes. De familie had verschillende huisdieren: honden en marmotten. En hij speelde ook vaak buiten in het bos. Daar werden hutten gebouwd. Hij herinnert zich niet dat het gevaarlijk was in het bos. Hij heeft op het gymnasium gezeten. Later is hij naar Amsterdam gegaan. Daar heeft hij psychologie gestudeerd. Coen had een broer die zeven jaar ouder was. Die broer heeft meer van de oorlog meegemaakt. Hij is zelfs op fietstocht gegaan om eten te

halen in Friesland tijdens de
hongerwinter.

Vrouwenkiesrecht

Coen toont ons een geschiedenisboek. In 1908 heeft zijn grootmoeder meegedaan aan een congres over vrouwenkiesrecht in Amsterdam. Hij laat er foto's van zien. Zijn grootmoeder heette Jacoba Albertina Tasman-Kool. Zij was maatschappelijk werkster en strijdbaar feministe. Aletta Jacobs en Wilhelmina Drucker namen ook deel aan dit congres.

Waarom was het zo bijzonder dat vrouwen ook mochten gaan kiezen?

In die tijd vond men dat vrouwen thuis moesten blijven. Vrouwen hadden de taak om het huishouden te doen en de kinderen op te voeden. Alle

vrouwen die aan dit congres deelnamen, kregen een herinneringsstrik en de tekst van het congres. Coen bewaart de strik van zijn oma in een speciaal doosje en hij laat hem ons zien. Vrouwen vanuit de hele wereld hebben deelgenomen. Het waren de eerste stappen die gezet werden door vrouwen om onafhankelijk te worden. In Nederland is vooral Aletta Jacobs hierom bekend geworden.

Verslag: Riet van Wees

De mensen achter de namen

Tijdens de wandeling door de buurt hebben Lisa, Amira, Alize, Xuxu, Timothy, David, J-Len en Nizar de plaquette met namen in de Willem de Zwijgerkerk gezien. Ze spreken er Jan Gaasterland over. Hij heeft uitgezocht wie de mensen waren.

Waarom is er deze plaquette?

Deze is na de oorlog gemaakt ter nagedachtenis van de gestorven leden van de Gereformeerde kerk Amsterdam-Zuid. Deze (Raphaëlplein)kerk is gesloten en twintig jaar geleden samengegaan met de Willem de Zwijgerkerk. De plaquette kwam toen daar terecht. Er was heel weinig bekend over de 24 mensen die erop staan, behalve over dominee Sietsma en S.J.P. Bakker, een uitgever die ook de verzetskranten Trouw en Vrij Nederland drukte. Hij werd opgepakt en gedood. Jan vertelt dat hij zich suf gezocht heeft, bijvoorbeeld naar de twee Vissers. In Amsterdam woonden veel Vissers. Wie staan hierop?

Hoe heeft hij het onderzoek aangepakt?

Hij heeft gekeken naar de familienamen en de data van overlijden en wie er in de Tweede

Wereldoorlog gestorven waren. En naar wie er toen in Amsterdam-Zuid woonden, maar vooral wie er lid waren van de Gereformeerde kerk.

Staan er vrouwen op de plaquette?

In ieder geval twee vrouwen: R. Wiener-Bendien en Käthe Blumenthal, allebei joods. Via het Stadsarchief heeft hij persoonskaarten met de datum van overlijden en andere gegevens opgezocht; digitaal vanuit zijn stoel. 'U klinkt als een detective', zegt een van de interviewers. Jan vindt stamboomonderzoek ook leuk. Op de Vrije Universiteit heeft hij in het archief van de kerk gezocht in de lidmaatschapskaarten (8 dozen!). De twee vrouwen waren geen lid van de Gereformeerde kerk. Ze waren mogelijk ondergedoken bij leden van de kerk. Käthe Blumenthal was dertig jaar. Ze is opgepakt en in Polen vermoord. Haar joodse moeder woonde ook in Amsterdam. Moeder kwam in een ander kamp terecht en heeft de oorlog overleefd.

Wie waren de Vissers op de plaquette?

Gerrit Visser en Cornelis Visser waren geen broers. Ze kwamen uit heel andere families. Cornelis (Cees) was actief bij Vrij Nederland en zat in een verzetsgroep. Hij is opgepakt en in een kamp overleden. Hij had een broer, Gerrit, die ook in het verzet zat, maar de oorlog overleefde. Welke Gerrit staat er dan op de

gedenksteen? Deze Gerrit Visser was stoker op een groot schip en is in Batavia gestorven, kort nadat hij de slag om de Javazee in 1942 overleefd had, mogelijk gewond. Hij was geen lid van de Gereformeerde kerk. Waarom staat hij toch op de plaquette? De meesten die erop staan, waren lid van de Gereformeerde kerk, een paar niet. Waren ze soms ondergedoken bij leden van de kerk? Waren ze belangrijk? Volgende zoekopdracht voor Jan is of er in de archieven een commissie van de kerk te vinden is die het initiatief tot de plaquette heeft genomen en uitgezocht heeft wie erop moesten.

Wat is het interessantste verhaal?

Jan had gehoord dat de dochter van Jaap Knol in Ouderkerk aan de Amstel woonde. Hij nam contact met haar op. Zij kende de plaquette niet. Haar vader verspreidde Vrij Nederland al in

het begin van de oorlog. Hij, vader van twee kleine kinderen, werd gepakt, kwam in verschillende concentratiekampen terecht en is in april 1945 gedood. Zijn zoon ontmoette iemand die hem in het laatste kamp had gekend. Hij wist waar hij begraven was en nam hem mee daarnaartoe.

Jan vertelt over de begraafplaats Huis te Vraag (vlakbij de Schinkel), de eerste particuliere begraafplaats van Amsterdam. De begraafplaats was in 1962 vol, mocht niet uitbreiden en is toen verkocht aan de gemeente; die heeft nog steeds het beheer. Na de oorlog zijn twee gevallen herbegraven op begraafplaats Huis te Vraag. Op verzoek van hun nabestaanden, zodat die hun graven vlak bij huis kunnen verzorgen.

In Ouderkerk aan de Amstel is een oude joodse begraafplaats. De beheerder heeft met zijn hele familie de oorlog overleefd. De familieleden waren op verschillende plekken in Nederland ondergedoken. Jan vertelt over Jaap Musch, die op de plaquette staat, dat hij mogelijk voor de onderduikadressen van de drie kinderen uit Ouderkerk zou hebben gezorgd.

Verschillende kinderen vertellen over boeken die ze gelezen hebben over kinderen in de oorlog.

Jan wil alles weten. Hij is ook bij het NIOD (Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie) geweest, maar daar konden ze hem niet vertellen waarom die twee joodse vrouwen op de gedenksteen staan.

Jan vertelt nog dat er naast twee joodse vrouwen ook een joodse man, H. Perels, op de plaquette staat. Hij was lid van de Gereformeerde kerk, al voor de oorlog. Op zijn lidmaatschapskaart stond: 'Jood, weggevoerd'. Dat

verbaast enkele interviewers: hoe kan je nou christen en jood zijn? Dat kan maar komt niet vaak voor, is de conclusie van het gesprek dat zich ontspint.

Op de vraag of Jan voor de families onderzoekt of alleen omdat hij het leuk vindt, antwoordt hij: 'Allebei.'

Verslag: Annel van Houts

Over een Duitse vrouw in Amsterdam

*Amir, Adam, Jeremiah,
Maroua en Adam schuiven
aan tafel met Hilke Krohn.
Zij is in Duitsland geboren
en kwam na de oorlog
naar Nederland, om hier
te wonen, te werken en te
leven. Bij Coen.*

Voordat we beginnen wil Hilke graag weten met wie ze aan tafel zit. We vertellen onze naam en waar we vandaan komen. Hilke geniet: zo geweldig, al die verschillen, zo kleurrijk, zo saamhorig. Heerlijk om elkaar zo te ontmoeten. En dan barsten de (goed voorbereide) vragen los:

Wie bent u het meest dankbaar?

Ah, mooie vraag. Op school in Hamburg had ik een jonge leraar. Hij zorgde dat ik in Amsterdam kon logeren. Bij een gezin aan de Vrijheidslaan. Dat heeft mijn leven veranderd. Ik was vijftien jaar, de wereld ging voor me open. Die leraar kende deze mensen door een zomerkamp na de oorlog: daar kwamen Duitse en Nederlandse jongeren bij elkaar, juist om weer met elkaar te leren omgaan. Zij wilden nooit meer oorlog!

Wat betekent onafhankelijkheid voor u?

Dat ik zelf mag kiezen, creatief mag zijn, kan tekenen, nieuwe mensen leren kennen, zelf mag kijken en beslissen.

Werd u gek aangekeken toen u na de oorlog als Duitse in Nederland kwam wonen?

Ja. Ik was baby in de oorlog en vijftien toen ik naar Amsterdam kwam. Mijn Amsterdamse vrienden-mama vroeg me een keer om in de tram niet Duits te spreken. Ik was gechoqueerd. Dat vond ik heel moeilijk. Maar ik schaamde me ook, want de Duitsers hadden vreselijke dingen gedaan in de oorlog. Mijn ouders waren tegen de oorlog. Net als de leraar op school. Ik heb met mijn vader veel over de oorlog gepraat.

Zo zat ik bij de kapper naast een mevrouw. Ik zag een nummer op haar arm, als een soort tattoo. Zo'n nummer kreeg je in een concentratiekamp. Dat vond ik heel erg!

Maar ik heb ook gemerkt dat de mensen die het ergst geleden hebben tijdens de oorlog, mij nooit iets hebben kwalijk genomen. Of boos op me waren. Ik kreeg een heel goede vriendin, een joodse vrouw. Zij zei altijd: eerst kijken we wie we tegenover ons hebben, voordat we oordelen!

Hoe hebt u Coen leren kennen?

Ik was negentien jaar toen ik Coen leerde kennen. Hij kwam veel op mijn logeeradres aan de Vrijheidslaan. Pas jaren later werden we verliefd. Ik ging toen bij hém wonen, niet in Duitsland. Coen was een beetje een hippie, met zijn lange haar en witte spijkerbroek. Hij viel uit de toon in Hamburg. We reisden heen en weer. De grenspolitie controleerde altijd heel streng. Daar kregen we genoeg van.

Ik hoefde geen inburgeringscursus te doen, wel moest ik me elke week bij de vreemdelingenpolitie melden. Of nou ja, heel vaak. Wat een gedoe. Ik weet wat het is om die identiteitsproblemen te hebben. Daarom zijn we getrouwd. Waren we van die heisa af! Ik ben meteen Nederlandse geworden.

Vond u het spannend dat u naar Nederland ging?

Oh ja, ik vond het heel spannend. Ik woonde heel fijn in Hamburg. Ik deed er de tekenopleiding. Ik had er veel vriendinnen. Die ben ik helaas uit het oog verloren. Op één na, zij woont in Berlijn. Daar heb ik veel contact mee. Net als met mijn zusjes in Hamburg. Ik groeide op aan de rivier de Elbe. Ik ben echt buiten opgegroeid. Dat was fantastisch.

In Nederland kende ik geen Duitse mensen; later pas. Maar ik heb allemaal nieuwe vrienden gekregen.

Al mijn spulletjes hadden we in een auto geladen. Maar de marechaussee was heel vervelend. We moesten bijna alles uitpakken. Pfff, gelukkig hielp de douaneambtenaar ons.

En toen was het echt! Ik was in Nederland, en ik ging studeren aan de Rietveld Academie en ik ging werken. Ik gaf tekenles. En ik had een baantje in een hotel. Ik besloot om meteen goed Nederlands te leren spreken.

Ik kreeg geen subsidie van de gemeente, maar ik hoefde geen schoolgeld te betalen.

Op de opleiding maakte ik veel boekomslagen. Ik kreeg veel opdrachten, daarmee verdiende ik. Dat hielp erg.

Bij welke groep heeft u zich aangesloten? De nozems, of ...?

In Amsterdam was toen Provo, zij wilden een beter sociaal milieu, voor iedereen. Zij kwamen vaak bij elkaar bij het Lieverdje op het Spui, in het centrum van de stad. Het was speels, en leuk. Ik ging er naartoe met de jongste zoon uit het gezin aan de Vrijheidslaan.

Wat vindt u het belangrijkste in uw leven?

Dat het goed gaat met Coen en met mijn familie. Wat heb je dan nog te wensen?

Verslag: Riet van Wees

Mijn vader hield in de oorlog een archief bij

Mevrouw Hubscher spreekt met Samira, Salma, Iremnur, Omar, Kimo en Zuoafshan. Ze is 75 jaar. Haar ouders hebben van zeer dichtbij de slag om Arnhem meegemaakt. 'In een oorlog moet je niet aan de kant blijven staan.'

Ter kennismaking vertelt mevrouw Hubscher over zichzelf. Zij is enig kind. Ze heeft Frans gestudeerd in Groningen. Ze heeft een dochter en een zoon en ze heeft ook kleinkinderen. Ze woont alweer lang in Amsterdam, de stad waar haar vader is opgegroeid. Ze heeft Franse les gegeven en ook in de kunstsector gewerkt. Ze organiseerde theaterfestivals en in de danswereld was zij manager van choreografen.

Kunt u zich nog veel herinneren van de oorlog?

Ik was te klein. Ik was vijftien maanden toen mijn vader overleed. Mijn vader had een dagboek bijgehouden: 'Oorlogservaringen van een niet-militaire technicus'. Hij heeft ook veel archief achtergelaten. Daarin kan ik over die tijd lezen en af en toe iets over mezelf. Ik ben zonder vader opgegroeid.

Tot op de dag van vandaag doet het pijn.

Wat is het ergste wat u van de oorlog weet?

De dood van mijn vader. Het gemis is er, alsof je niet compleet bent. Mijn moeder was weduwe na de oorlog. Zij moest het nieuws van mijn vaders dood in Amsterdam aan zijn ouders gaan vertellen. Mijn vader was ook een enig kind. Hij was 33 jaar toen hij overleed. Mijn moeder moest zelf de kost gaan verdienen na de oorlog door op kantoor te werken.

Wat betekent de dodenherdenking voor u?

Ik woonde in Ede. Mijn grootvader was betrokken bij de organisatie van de dodenherdenking. Het was altijd een beetje griezelig in huis op 4 mei en ook op 5 mei. We konden de vrijheid niet vieren. Ik had geen broers en zussen, dat maakte de sfeer nog enger. Mijn moeder ging niet bij de pakken neerzitten. Ze was een ondernemende vrouw. Ze ging bijvoorbeeld vaak op reis – niet naar Duitsland. Iedereen had in die tijd een hekel aan de moffen. De voorouders van mevrouw Hubscher komen uit Zwitserland. Kimo vertelt dat zijn moeder ook avontuurlijk is. Dat zij ook verre reizen heeft gemaakt; alleen en met vriendinnen vanuit Suriname naar Azië/Indonesië.

Wat heeft uw vader in het verzet gedaan?

Mijn vader was er de persoon niet naar om zich bij een groep aan te sluiten. Hij was opgeleid als werktuigbouwkundig ingenieur. In die tijd was er grote werkloosheid. Hij vond werk bij het waterleidingbedrijf van oostelijk Gelderland in Doetinchem. Mijn vader kon veel informatie verzamelen in de omgeving, dat was belangrijk werk. Hij reed in een auto van het bedrijf, als inspecteur van waterpompstations. Op die manier kwam hij van alles te weten over de plekken waar Duitsers

hun materieel repareerden en ook over de plekken waar ze bij elkaar zaten. Omdat hij veel technische kennis had, kon hij ook afstanden inschatten en bijvoorbeeld berekenen op welke plekken bommen vielen en wat en waar gebombardeerd werd. Mijn vader heeft hiervan een gedetailleerd archief bijgehouden. Dat is overgedragen aan het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Ik heb meegewerkt aan een publicatie over dit materiaal.

Hoe is het gekomen dat uw vader is overleden?

Een goede vriend van mijn vader had vanuit Den Haag de opdracht gekregen om een zendinstallatie in het gebied bij Doetinchem vlakbij de Duitse grens te plaatsen. Mijn vader hielp hem daarbij. In het geheim werden berichten doorgegeven aan Den Haag en ook gezonden naar Engeland, voor Radio Oranje. Bijvoorbeeld over waar de Duitsers zaten. Ook waar de Nemah was (de reparatiefabriek van de Duitsers). Die kon toen met succes gebombardeerd worden. De Duitsers stonden er op een gegeven moment slecht voor. De RAF (Royal Air Force) en de geallieerden voerden veel bombardementen uit. Mijn vader heeft domme pech gehad. Hij stond op de uitkijk bovenop een dak en toen heeft een toestel van de RAF hem eraf geschoten. Zijn vriend is daarbij niet geraakt. Het was op 14 februari 1945, kort voor de bevrijding.

Hoe was het in Nederland na de Tweede Wereldoorlog?

Het was chaotisch. Veel huizen waren stuk. We woonden bij de ouders van mijn moeder in Ede. Er was grote woningnood. Veel jonge gezinnen woonden bij hun ouders in.

Tot slot vertellen de kinderen aan mevrouw Hubscher wat zij later willen worden. Mevrouw Hubscher vertelt dat haar kleindochter

van geschiedenislessen houdt. Dat blijkt voor alle kinderen te gelden. Kimo vertelt over een documentaire op NPO2 die over Hitler gaat. Mevrouw Hubscher zegt dat iedereen nu weet hoe het zal zijn wanneer we personen als Hitler kiezen. Hij was democratisch gekozen nadat hij was opgeklimmen in de Duitse Arbeiderspartij!

We moeten goed nadenken wie we de macht geven, wie we kiezen!

Verslag: Riet van Wees

Algemeen kiesrecht 1919-2019

***Annel van Houts geeft een
gastles over dit thema op 27
februari 2019.***

Ik kom uit een gezin met vijf kinderen. We waren met vier meiden. Mijn moeder zei altijd dat we een opleiding moesten volgen om ervoor te zorgen dat wij onze eigen broek zouden kunnen ophouden. Ik heb Nederlands gestudeerd en geschiedenis. Ik wou de politiek in. Ik ben docent geworden bij verschillende opleidingen. Mijn eerste baan was bij een beroepsopleiding voor personeelswerk. In die groep zaten allemaal mannen en één vrouw. Die mannen werkten bij Shell, bij de KLM, in het bedrijfsleven. Zij kregen scholing om te leren beter met personeel om te gaan. Ik ben altijd een beetje dwars geweest. Ik vond toen al dat er te weinig onderwijsmogelijkheden waren voor vrouwen. Ook dat er te weinig kinderopvang was en dat vrouwen te weinig betaald kregen.

Vrouwen en kiesrecht

In 1917 kregen vrouwen passief kiesrecht. Ze mochten nog niet stemmen, pas in 1919. Ze mochten wel gekozen worden. Suze Groeneweg is de eerste vrouw die gekozen is in de Tweede Kamer. Zij was lid van de SDAP, dat kan je vergelijken met de PvdA nu. Tot 1917 mocht maar een klein gedeelte van de bevolking stemmen: alleen als je rijk was en hoog opgeleid. Vanaf 1917 hadden alle mannen actief kiesrecht in Nederland. Dat gold niet voor de Nederlandse koloniën. In Indonesië kon de bevolking pas gaan stemmen nadat zij onafhankelijk geworden waren van Nederland in 1952. In de Nederlandse Antillen pas in 2010. In Suriname mocht ook niet iedereen stemmen.

Aletta Jacobs

Aletta Jacobs was een van de vrouwen, die speciaal toestemming kreeg om op de universiteit te studeren. Zij werd de eerste vrouwelijke arts. In haar praktijk hielp zij arme mensen. Ze was onafhankelijk. Ze kwam voor haar mening uit. Zij maakte deel uit van een beweging: 'De eerste feministische golf' werd die genoemd. Vrouwen wilden niet langer handelingsonbekwaam zijn als ze getrouwd waren. Ze wilden niet alleen met het huishouden bezig zijn en de kinderen opvoeden. Ze wilden naar school. Het recht hebben om te

kiezen. Ze gingen in optocht naar de gemeenteraad om daar om hun stembiljet te vragen. Er waren wel vrouwen die in fabrieken en op het land werkten. Dat was heel slecht betaald werk. In die tijd waren de gezinnen heel groot. De pastoor bemoeide zich er ook mee als vrouwen niet meer kinderen wilden hebben. Vanuit het geloof mochten vrouwen niet aan geboortebeperving doen. Er was veel armoede. Kinderen moesten ook meewerken anders was er niet genoeg eten.

Mohamad en Nizar vertellen over Syrië en Marokko, waar dat nu ook nog gebeurt. Een neefje van

zeven verkoopt snoep op de snelweg. In Syrië mogen vrouwen niet met de kinderen naar buiten. Ze blijven binnen. In Marokko mag je niet voor je eigen mening uitkomen en voor je rechten. Als je dat doet, word je gepakt en naar de gevangenis gebracht.

Wat is feminisme?

Feminisme is dat je opkomt voor de rechten van vrouwen. Dat vrouwen ook vrij zijn om te kiezen. Annel en Riet kennen elkaar uit de tijd van de 'Tweede feministische golf'. Dat was in de jaren 1970-1980. We vonden dat er te weinig

vrouwen in de gemeenteraad zaten. Mogelijkheden voor een goede opleiding waren beperkt. We richtten groepen op zoals Volwassenen op Herhaling en Nederlandse taallessen voor anderstaligen. Bij de verschillende politieke partijen was weinig aandacht voor de belangen van vrouwen. Annel vertelt over de onderwijsvakbond Abop. Op een vergadering in de RAI sprak zij voor de leden van alle vakbonden. Het was eng achter zo'n spreekstoel met microfoon. In de zaal zaten allemaal mannen. Zij maakten afkeurende geluiden en opmerkingen: 'Moet je niet bij de kinderen zijn?' en 'Ga even koffie voor mij halen'. Vrouwen wilden ook in de gemeenteraad komen. Annel was aangesloten bij de partij die nu GroenLinks heet.

In Amsterdam is nu voor het eerst een vrouwelijke burgemeester: Femke Halsema.

Welke vrouwen zijn jouw helden?

Rabab vertelt over Malala, zij mocht niet naar school in haar land. Zij heeft lef, haar leus is: '1 Child, 1 Teacher, 1 Book, 1 Pen'. Overal praat zij. Ze heeft de Nobelprijs voor de Vrede gekregen. Ze was in haar hoofd geschoten, vertelt Rabab.

'Mijn moeder is mijn held,' zegt Ruanda, 'zij is er altijd voor mij.'

'Mijn moeder,' zegt Nizar, 'ze heeft voor ons geknokt.' Eerst sprak ze te weinig Nederlands om naar het lyceum te mogen. Ze is griffier bij de rechtbank geweest. Nu geeft ze les op een vmbo-school.

Standbeelden!

Dappere verhalen over moeders, oma's en andere familieleden, die door het vuur zijn gegaan voor hun dierbaren: standbeelden voor moeders en oma's. Ieder voelt zich veilig genoeg om erover te vertellen. Er wordt gehuild en getroost.

Verslag: Riet van Wees

Ik vind het leuk een ridderorde uit te reiken

Burgemeester Femke Halsema is op zaterdag 2 maart 2019 op bezoek in de Thomaskerk. Ds. Wilken Veen interviewt haar. Rabab, Amira, Maria en Ruanda van groep 8 van de Eloutschool zijn ook gekomen om de burgemeester vragen te stellen.

Als burgemeester Femke Halsema binnenkomt, loopt zij direct op de kinderen af. Ze stellen zich aan haar voor en vertellen waarom ze gekomen zijn. De burgemeester is benieuwd wat ze zullen gaan vragen.

We luisteren eerst naar het interview door dominee Wilken Veen. De burgemeester vertelt over haar plannen. Ze wil speciale aandacht geven aan Amsterdammers die het moeilijk hebben. Ze wil ook een vrouwennetwerk mee helpen ontwikkelen. Vrouwen in Amsterdam West kunnen wel wat steun gebruiken. Ze wil ook naar de Bijlmermeer gaan en naar Amsterdam Noord om daar met bewoners samen te werken.

Het gesprek is interessant. We komen aan de weet dat ze

geschiedenis gestudeerd heeft en criminologie. Ze vertelt dat het nooit haar bedoeling is geweest om de politiek in te gaan, en ook niet om burgemeester te worden.

Nu ze toch burgemeester is, voelt ze zich een bevoorrecht mens. Het is fantastisch om burgemeester van de stad Amsterdam te zijn.

Na de pauze mogen Rabab, Amira, Ruanda en Maria naar voren komen. Amira vertelt aan de burgemeester dat zij met een buurtproject bezig zijn. Dat ze vragen stellen aan buurtbewoners over vrijheid. `We maken een boekje met vrijheidsverhalen. Dit jaar is het honderd jaar geleden dat er in Nederland Algemeen kiesrecht is gekomen. Daar hebben we les over gehad en we praten er met buurtbewoners over. Hoe kun je vrij zijn? Wat kun je allemaal doen?

Dan volgen de vragen aan de burgemeester.

Vraag 1. Wat is het leukste om te doen als burgemeester?

Ik had dat niet gedacht, maar ik vind het heel leuk om aan mensen een ridderorde uit te reiken. Die krijgen mensen als ze bijzondere dingen hebben gedaan voor andere mensen en voor de stad. Toen ik voor het eerst zo'n lintje opspeldde, merkte ik wat het betekent voor deze mensen om een lintje te krijgen.

Ik vind het ook bijzonder om tijdens een herdenking een krans te leggen en dan stil te staan bij wat er is gebeurd.

Vraag 2. Wat vindt u ervan dat vrouwen eerst geen kiesrecht hadden?

‘wat vind jij daar zelf van?’ vraagt de burgemeester aan Maria. Maria zegt dat ze dat discriminatie vindt. De burgemeester zegt dat ze dat met Maria eens is.

Vraag 3. Waarom is het belangrijk dat vrouwen ook in de politiek gaan?

Vrouwen zijn de helft van de bevolking. Het is niet goed om het alleen aan mannen over te laten om je mening te zeggen, voor je rechten op te komen en plannen te maken.

Vraag 4. Wat moet je allemaal kunnen als burgemeester?

De burgemeester weet het niet zo goed. Je moet proberen wijs te worden. Vooral door goed te leren en na te denken. Het is volgens de burgemeester niet zo dat vrouwen het beter doen dan mannen. Het is wel nodig dat vrouwen meedoen.

Tot slot gaan Amira, Rabab, Maria en Ruanda met de burgemeester op de foto. Amira geeft haar het boekje met vrijheidsverhalen dat we vorig jaar hebben gemaakt. En we bedanken de burgemeester voor haar antwoorden.

Verslag: Riet van Wees

Kom voor je eigen mening uit

Pauline Buurma praat met Maroua, Janelle, Aleyna en Dané. Pauline heeft in de Amsterdamse politiek gezeten en ze werkt nu in Amsterdam-Centrum als straatmanager.

Mochten vrouwen in uw tijd stemmen?

Ik ben van 1964, dus ja, want sinds 1919 mogen vrouwen stemmen. Daar hebben vrouwen lang voor gestreden.

Wat voor werk deed u in de gemeenteraad?

Ik zat eerst in Stadsdeel Zuid. Ik was daar raadslid, daarna fractievoorzitter en later stadsdeelbestuurder. Dit deed ik in vier jaar tijd. Een stadsdeelbestuurder is een soort wethouder, die voert het beleid uit. De gemeenteraad en de stadsdeelraad stemmen over voorstellen van het gemeentebestuur/stadsdeelbestuur. De raadsleden kunnen ook zelf met voorstellen komen. De raad is de baas.

Was er een wethouder natuur?

Jawel, die heet dan bijvoorbeeld wethouder duurzaamheid of

milieu. Janelle vindt het slecht voor het milieu dat er in Zuid veel bomen gekapt worden. Pauline vindt dat ook, maar er moest ruimte komen op de Zuidas voor nieuwe sporen bij Station Amsterdam-Zuid en een stukje verbreding van de A10. Een deel komt onder de grond. Amsterdam heeft het beleid dat elke gekapte boom vervangen wordt door een nieuwe. Van de gekapte bomen worden soms kruikjes en tafels gemaakt. Die kan je in een winkeltje in de Pijp kopen.

Welke veranderingen waren er tussen 1919 en nu?

Vrouwen kregen steeds meer rechten en hebben nu in principe gelijke rechten. Vrouwen gingen (hogere) beroepsopleidingen volgen, er kwam kinderopvang waardoor vrouwen gemakkelijker konden gaan werken, vrouwen in het onderwijs mochten gewoon blijven werken na hun huwelijk. Er kwamen steeds meer vrouwen in de politiek. Toen ik in de gemeenteraad kwam in 2002, zaten er maar 12 vrouwen in op 45 raadsleden. Vrouwen werden vaak afgekapt als ze spraken. Vrouwen uit alle partijen in de raad zijn toen een vrouwenoverleg begonnen om elkaar te steunen.

Wat vond uw vader van vrouwenrechten?

Hij was daar wat dubbel in, maar mijn twee zussen en ik mochten een goede opleiding volgen. Mijn moeder moest stoppen met werken toen ze trouwde en zorgde voor ons. Ze sportte veel en heeft altijd veel vrijwilligerswerk gedaan.

Ik heb Rechten gestudeerd, met als afstudeerrichting Internationaal recht en Milieurecht. Tijdens mijn studie heb ik stage gelopen bij de Verenigde Naties, in Genève. Ik was in de buurt op vakantie en ben gewoon naar binnen gestapt en heb gevraagd of ik er stage kon lopen. Dat kon. Als je iets wil, moet je er gewoon op afstappen.

Voor welke partij heeft u in de politiek gezeten?

Ik heb eerst in Amsterdam rondgekeken bij verschillende partijen. Ik voelde me het meest thuis bij de VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie). De standpunten van die partij spraken me het meest aan. Ik wilde die overbrengen en helpen uitvoeren. Van 1998 tot 2010 was ik actief in de politiek.

Wat houdt uw baan nu in?

Als straatmanager werk ik in opdracht van de winkeliers/ondernemers en de pandeigenaren. Dat doe ik nu zeven jaar. Ik ben het

aanspreekpunt, bijvoorbeeld als straten kapot zijn of verlichting het niet doet. Ik heb veel contact met de gemeente. Met de wijkagent heb ik nauw contact over veiligheid. Het organiseren van evenementen en marketing behoort ook tot mijn taak.

Wat betekent vrijheid voor u?

Dat is een belangrijke vraag. Zelf kiezen, gebruikmaken van je rechten. Wij leven in een democratie. Zelf bepalen wat je wilt doen met je leven, dat zelf invullen. Eigen keuzes maken. Dat allemaal samen geeft me een enorm gevoel van vrijheid.

Waar bent u trots op dat u het voor elkaar gekregen hebt?

Een voorbeeld uit mijn periode in de gemeenteraad: er waren en zijn nog steeds veel te weinig woningen voor jongeren/studenten. Ik vind dat er voor iedereen een woning moet zijn, ook voor de middeninkomens. Ik heb eerst gekeken naar wat de andere partijen daarvan vonden. Wil je iets door de raad krijgen, dan moet je steun hebben van anderen. Je moet een meerderheid vinden. Dat betekent heel veel praten en heel vaak je standpunt verdedigen. Dan is er een grote kans dat de wethouder Wonen het in haar plannen meeneemt. Het is leuk om dat hele proces mee te maken. Je gaat de buurten

in, praat veel met verschillende mensen en leert de stad kennen. Je hoopt iets goeds te doen voor de mensen in de stad.

Pauline niet: het is heel belangrijk dat je jezelf blijft, ook in de politiek.

Verslag: Annel van Houts

Waarom is het belangrijk dat vrouwen een eigen mening hebben?

Het is voor vrouwen soms moeilijk om boven de mannen uit te komen en er wordt niet altijd geluisterd. Toch moet je volhouden je mond open te doen, vinden wat je vindt en dat zeggen. Ga niet meelopen, probeer ook naar anderen te luisteren. Vorm je eigen mening. Een eigen mening hebben en daarvoor uitkomen wordt gewaardeerd! Maroua is het daar helemaal mee eens en vertelt dat de hele klas achter een pester aanliep. Zij sprak de pester aan, want pesten kan je niet maken. Van politieke spelletjes houdt

Samen leven in Sarajevo en Nederland

Vanelgi, Nordin, Liyana, Safae, Kaoutar, Maroua, Jeremiah, Adam, Amir en Adam praten met Nick Teunissen en zijn partner Ismir. Nick speelde in de Willem de Zwijgerkerk de voorstelling Enkeltje Hollandija.

Enkeltje Hollandija gaat over de ontmoeting van Nick en zijn partner Ismir en het leven dat zij samen hebben opgebouwd in Sarajevo en in Nederland. Ismir vluchtte naar Nederland vanwege de burgeroorlog in voormalig Joegoslavië. Zij werden een stel, maar de trauma's van de oorlog waren deel van hun leven. Nick heeft er een voorstelling over gemaakt. Deze voorstelling hebben de kinderen gezien. Zij hebben ook deelgenomen aan een spelworkshop over 'Enkeltje Hollandija'. Zo komt het dat zij Nick kennen. Nu maken zij ook kennis met Ismir zijn partner.

Nordin wil weten of Ismir tijdens de oorlog daar moest onderduiken?

Tijdens de oorlog werkte Ismir als regisseur voor een televisiezender. Het gebouw was tijdens de Koude Oorlog gebouwd. Het ziet eruit als een bunker. Het heeft dikke

muren. Ismir toont het gebouw. Er zitten kogelgaten in de muren. Ondanks de dikke muren zijn er wel mensen omgekomen.

Nordin wil ook weten of zij vrij waren om nieuws te verspreiden?

Volgens Ismir kan dat niet als het land in oorlog is. Je zou dan aan de vijand informatie kunnen geven, die hij niet mag weten. In tijden van oorlog gelden andere regels voor het verspreiden van nieuws.

Liyana, Safae en Maroua hebben samen veel vragen gemaakt.

Zij willen van Nick weten hoe het was om als acteur het verhaal over de vlucht en over de familie van Ismir te spelen? Nick zegt dat hij het kon spelen omdat hij de verhalen had gehoord en omdat hij kennis had gemaakt met de familie van Ismir. Zo kon hij de gevoelens begrijpen. 'De familie van Ismir wilde dat hij zou vluchten, zodat hij in leven zou blijven. Ze wisten niet of zij elkaar levend terug zouden zien. Ik kan hun verdriet meevoelen, maar je weet nooit zeker hoe het echt voor een ander voelt.'

Een oorlog is het allerergste dat je kan overkomen

Ismir heeft zijn familie verlaten toen hij twintig jaar was. Hij wilde niet weggaan. Hij wist niet of hij hen levend terug zou zien. Het was gevaarlijk om door de straten te lopen. Uit de gebouwen werd geschoten naar de mensen op straat. Het ouderlijk huis van Ismir is kapotgeschoten. Nick zegt dat hij blij is dat hij de familie van Ismir toen niet kende. Zij voelen de pijn het ergst. Hij kent het van verhalen.

Nick en Ismir hebben elkaar ontmoet in Almere in 2008. Toen woonde Ismir al 13 jaar in Nederland.

Vonden je ouders het erg dat je homo bent?

Nick vertelt dat hij op een dag tegen zijn moeder zei: 'Ik moet je iets vertellen.' Zijn moeder wist het eigenlijk al. En ... met zulke dingen gaat het vaak zó dat je niks zegt. 'Bij mijn vader was het niet nodig om het te benoemen. Je bent gewoon oké als je van iemand houdt.' Ismir vond het moeilijk met zijn vader. Nu kennen zijn ouders Nick en ze vinden hem aardig.

Wat vinden jullie leuk van elkaar?

Nick zegt: 'Dat ik Ismir heb leren kennen, heeft mijn leven completer gemaakt. Het is als een extra laag waardoor het

leven rijker is geworden.' Ismir: 'Door de oorlog gaan mensen ook meer vechten voor het leven. Ze krijgen meer levenslust en meer energie. Je wilt blijven leven. Ik was achttien toen de oorlog begon en ik wou mijn studie afmaken. Ik wou oud worden. Ik wou iemand ontmoeten om een relatie mee op te bouwen. Ik wou mijn familie weer terugzien. Ik wou niet stoppen met dromen over het leven.'

Nick vertelt aan Amir over Sarajevo: 'Het is er mooi. Nederland is zo plat. Vanaf de moskeeën in de stad wordt mooi gezongen. Er wonen toffe mensen. De mensen genieten meer van het leven dan in Nederland. Daar zijn zoveel mensen hard aan het werk voor spullen.'

De kinderen wisselen elkaar af bij het stellen van vragen. Het wordt een levendig gesprek. Er worden grappen gemaakt. Dat Nick vindt dat de Iman van Sarajevo mooi kan zingen als hij dat hoort vanaf de minaret van de moskee, vinden ze grappig. Dat Nick Nederlanders kritiek geeft, omdat ze hard werken en weinig plezier maken, kunnen ze wel waarderen!

Verslag: Riet van Wees

Moeilijke jaren voor Suriname

Lolita How A Kee is onderwijzeres aan de Eloutschool. Zij komt uit Suriname. Ze spreekt met Salmane, Gustavo, Ambrosio, Noortje, Maria en Nilaya

Vóór 1975 was Suriname een kolonie van Nederland. Er golden dezelfde regels als in Nederland en alles was goed geregeld, zoals het openbaar vervoer en het onderwijs. We hadden er toen eigenlijk best een mooi leven Als ik diep in mijn hart kijk, zou ik het liefst alles terugdraaien naar die tijd.

Suriname ná 1975

Maar nee, in 1975 werd Suriname zelfstandig. Geen kolonie meer! Voordeel was natuurlijk dat we zelf konden bepalen wat er in het land gebeurde. Maar de nadelen waren erg groot. Alles ging achteruit, we moesten bijvoorbeeld voor alles in de rij staan in de winkels en maar afwachten of er nog iets was als je aan de beurt kwam. Sommige mensen gingen veel eten kopen, zodat zijzelf meer dan genoeg hadden. Maar anderen hadden daardoor niets. Of ze verkochten het door, voor de dubbele prijs. Toen dat gebeurde mocht je nog maar één ding per gezin meenemen.

Ik heb zelf ook in de rij moeten staan, voor bijvoorbeeld eten en shampoo, babyvoeding en pampers. Ik ben katoenen luiers gaan gebruiken, die kun je na gebruik uitwassen. Veel werk.

Wat gebeurde er in 1980?

In 1980 was er een militaire coup. Bouterse nam de macht over. Hij pakte belangrijke mensen, zoals advocaten en docenten, op en zette ze gevangen in Fort Zeelandia. Op 8 december 1982 werden vijftien van die mensen vermoord.

Bouterse vindt dat hij geen schuld heeft aan die moorden. Maar hij was de baas!

Stel je voor, ik ga de klas uit, en jullie doen dan dingen die niet mogen. Dan geef ik je toch straf als ik weer terugkom? Ik blijf de baas, ook al ben ik even weg. Ja toch?

Ja, dat vinden wij ook. 'Iemand vermoorden zonder straf, dat is niet oké!'

Die belangrijke mensen werden ontvoerd, omdat ze tegen de coup waren. Bouterse had het recht niet om de macht over te nemen vonden ze. Tijdens de coup zat ik op school. Ik leerde voor onderwijzeres. Ik hoorde erover op het nieuws.

Er waren rellen in de stad. De bussen reden niet meer. Ik moest naar huis lopen. Gelukkig ben ik nergens door geraakt. Mijn moeder was heel ongerust over ons.

De ontvoering van mijn broer

Dat was heel emotioneel. Nog steeds, als ik eraan terugdenk. Hij had veel gestudeerd, wist veel van wapens. Hij was uit het leger gegaan omdat hij het niet eens was met wat daar gebeurde. Daarom werd hij gezocht. Hij wist veel te veel.

Tegen zijn zoontje van twee had hij gezegd: als er boze mensen komen, moet je heel stil op de grond gaan liggen. Niet huilen. Want dan horen ze je. En dat gebeurde toen echt. Die boze mensen vonden hen niet. Mijn broer is daarna naar Paramaribo gegaan, naar familie. Op een dag was hij op weg naar zijn werk. Hij werd door een beveiligiger van zijn werk beschermd. Toch werd hij ontvoerd en vastgehouden. Niet door Bouterse, maar door Ronnie Brunswijk. Brunswijk had ruzie met Bouterse.

In het fort werd mijn broer goede maatjes met zijn bewakers. Hij mocht boodschappen doen. En dan bleef hij steeds een beetje langer weg. Tot hij op een dag wegblééf. Hij ontsnapte. Hij heeft ongeveer zes weken vastgezeten. Mijn moeder was héél blij; zijn ontsnapping was haar verjaardagscadeau!

We weten niet of Brunswijk mijn broer ging zoeken. Er was wel een vuurgevecht.

Naar Nederland

We konden kiezen: Nederland of Suriname. Ik koos voor Nederland. Ik voelde me Nederlandse. Ik verwachtte dat het hier beter zou zijn. Mijn moeder, broer en zus wonen nog in Suriname. Maar er wonen ook een broer en zus in Nederland. We reizen veel over en weer.

Ik ging niet naar Venezuela of Colombia of zo, want daar had ik geen binding mee. Ook spreek ik die taal niet. Ik ben Nederlandse en spreek natuurlijk Nederlands.

Mijn jongste dochter droomde ooit dat ze met mij in Suriname woonde. Zij wil daar wel heen. Mijn oudste dochter wil dat niet. Mijn man wilde altijd in Suriname wonen. Maar ik niet. Wel hebben we er een huis gekocht; dat verhuren we.

En waarom ik lesgeef? Omdat ik van kinderen hou! Ook al kan ik best streng zijn.

Nou, als dat zo is: Ambrosio wil zijn neefje wel kwijt aan Lolita ... en zo zijn er nóg wel wat vervelende broertjes of neefjes. Maar nee, Lolita wil alleen baby's!

Verslag: Annel van Houts

Helse avonturen in Indonesië

Janny Vlaanderen in gesprek met Maryam Belkasem, Maroua Jami Adib, Mirre Kamping en Yasmin Röge

Janny vertelt

Mijn moeder was een half jaar oud toen ze met haar ouders naar Indonesië ging. Haar moeder overleed daar van verdriet. Zijzelf was toen pas twaalf jaar oud. Haar vader maakte orthopedische schoenen. Hij moest veel weg. Daarom moest mijn moeder voor haar broer en zus zorgen. Ze leerde mijn vader in Indonesië kennen. Ze trouwden toen ze negentien was. In 1932 gingen ze terug naar Nederland, naar Den Helder. Mijn vader werkte bij de marine. Ze kregen vier kinderen, ik was de derde. We hadden een hond (Skimmy) en een kat.

Naar Indonesië

De marine stuurde mijn ouders in 1939 terug naar Indonesië. Met een boot, 'de Dempo'. Ik vierde mijn vierde verjaardag op die boot, in Port Saïd. We kregen een fijn huis in Batavia (nu Jakarta). Daar was het heerlijk. Maar er kwam oorlog: de Japanners namen Indonesië in. Wij woonden toen in Bandung. Ik was zeven.

Naar kamp 1

Mijn vader moest naar een

interneringskamp. Alleen mijn zusje van vijf heeft mijn vader nog één keer mogen zien. Daar was ik best jaloers op.

Mijn moeder bleef met ons achter. Er kwamen mensen bij ons in huis wonen. Wel meer dan veertig. Er kwam een muur van bamboe om een paar blokken huizen heen; we werden opgesloten! Dit werd kamp Kareës.

Toen werd mijn oudste broer gevangengezet, in het interneringskamp. Hij vond daar mijn vader terug. Niet veel later waren wij aan de beurt: mijn moeder, zusje en ik. En mijn tante met twee zoontjes. Mijn jongste broer van tien moest helemaal alleen achterblijven. Dat heeft hij nooit kunnen vergeten.

Naar kamp 2

Wij werden met heel veel andere mensen in een trein gepropt. De Japanners lieten de geblindeerde trein wel 36 uur heen en weer rijden. Zonder water, zonder eten, zonder verschooning. Alles was vies en stonk.

Daarna werden we met vrachtwagens naar een oude gevangenis gebracht: kamp Banjoe-Biroe. Hier heb ik drieëneen half jaar gezeten. We kregen elk een brits, een plank van precies vijftig cm als slaappleats. Geen matras, geen dekens.

Mijn moeder en tante werden ingedeeld bij een zaagploeg: bomen zagen buiten het kamp met een heel grote trekzaag. Het hout was voor de gaarkeuken.

Ik was de oudste en zorgde voor de kleintjes. Mijn jongste neefje was ernstig ziek: beriberi. Hij was heel mager en krachteloos. Hij heeft de oorlog overleefd. Soms zegt hij: 'Door jou leef ik nog.' Mijn oudste neefje was 's nachts niet zindelijk. Als hij plaste werden wij nat. Bah! Mijn moeder was blokhoofd. Van Blok 10. Ze sprak Maleis. Ze was heel vindingrijk. Er was te weinig eten, er waren geen medicijnen. Zij wist veel van eetbare planten. Ze verpulverde eierschalen, zo kregen we kalk binnen.

Onder onze slaapplanken zaten kikkers. We vingden ze voor de zieken vanwege de eiwitten. Luizen waren een enorme plaag. Mijn moeder zorgde dat de vrouwen alle hoofden kaal gingen scheren. Want: geen haar, geen luis!

Elke dag was er appel, in de hete zon. We telden in 't Japans – ik kan alleen nog tot vijf tellen. De

Jappen straffen streng. Eén keer werd ons brood in een kuil gegooid. Geen eten die dag! Er was geen speelgoed, geen papier of pennen. Spelen moest stiekem. Alles werd afgepakt. Het water werd regelmatig afgesloten. In die hitte!

Kamp 3

Na de capitulatie van Japan wilden de Indonesiërs van de Hollanders af. Toen moesten de Japanners ons ineens beschermen. In hetzelfde kamp. Een onbegrijpelijke wereld.

Vrij, of toch niet?

Gelukkig mochten we terug naar Nederland. Helaas zonder mijn vader. Hij was tien dagen na de bevrijding overleden. Mijn broer heeft hem begraven. Zo moeilijk. We moesten bij een oom en tante in huis wonen, in twee kamers. Er was altijd kritiek. Het voelde wéér als opgesloten.

In 1947 kregen we een eigen huis. We waren zó blij. Maar het was ook moeilijk samen. We waren zo lang uit elkaar geweest, met onze eigen ervaringen en herinneringen. De marine hielp ons goed. Op school kreeg ik een vriendin; zij kwam uit een gezin met tien kinderen. Haar thuis was als een warm bad. Ze woont nu in Canada. In juni komt ze met haar zoon, schoondochter en twee kinderen naar Nederland.

Mijn grote voorbeeld?

Mijn moeder. Zij was sterk, rustig en vindingrijk. Ze wist overal iets van te maken.

Uitspraken van haar zijn: 'Je krijgt kracht naar kruis' en 'Ik heb voor hetere vuren gestaan'. Ja, zij kon alles aan.

Onafhankelijkheid betekent voor mij: ALLES. Ik kan niet tegen onrecht en autoritair gedrag. Ik accepteer geen druk. Ik bepaal mijn eigen leven.

Janny is één keer terug geweest naar Indonesië. Het was een schok.

Verslag: Aly Cnossen

Een schatkist vol geheimen

Kinderboekenschrijfster Joke de Jonge in gesprek met Oguzhan, Kimo, Ruanda, Brian, Rabab, Mohamad en Massimo.

Joke stelt zichzelf voor: ze woont al jaren in de buurt. Ze heeft een dochter, Hannah, die verpleegkundige is in de VU en een zoon die bijna afgestudeerd is. Hij studeert politicologie. Haar moeder is in Indonesië geboren. Joke heeft veel documentatie meegenomen. Zij toont een foto van heel vroeger van haar opa en oma uit Indonesië. Die heeft zij door de oorlog nooit gekend. Wij denken bij de Tweede Wereldoorlog vaak aan de oorlog met Duitsland, maar aan de andere kant van de wereld was ook oorlog. De Japanners probeerden daar onder andere Indonesië te veroveren. Joke toont foto's van Nederlandse jongens die in militaire dienst moesten en naar Nederlands-Indië moesten. De foto's zijn gemaakt door Arie van Ommeren. Hij was in die dagen telegrafist en hij maakte ook veel foto's. Die gaf hij ook aan de mensen die hij op de foto zette. Joke is kinderboekenschrijfster en gebruikte Arie's verhaal voor haar boek *Strijd overzee*. Ze geeft de kinderen dat boek en aan de klas het boek *Een schatkist vol*

geheimen. Op de voorkant staan kinderen in een Jappenkamp, die door een Japanse soldaat worden bewaakt.

Alle kinderen stellen zich ook voor en vertellen iets over hun geschiedenis.

Wat waren Jappenkampen?

We kijken weer naar de illustratie uit het kinderboek: kinderen werden gescheiden van hun vaders, mannen en vrouwen werden gescheiden. Er was heel erg weinig eten. De mensen aten insecten, slakken, kikkers en gras. Jokes moeder heeft jaren in zo'n kamp gezeten. Ze wilde er eigenlijk nooit over praten. Haar beide ouders zijn in die tijd gestorven. Nadat de Japanners waren overwonnen, is zij met haar broers en zussen naar Nederland gekomen. Het was hier koud. Ze moesten winterjassen aan en warme sokken. Zij was als een soort moeder voor hen. Joke heeft bij het kinderboek een schatkist met materiaal samengesteld. Die is nu overgedragen aan een museum: het Indisch Herinneringscentrum.

Hoe komt het dat zo'n klein land als Nederland de baas werd over Indonesië, Suriname en de Antillen?

Het heeft te maken met ontwikkeling, en ook met geld en macht. De Nederlanders konden die grote zeilschepen bouwen. Ze

hadden kennis over de zee. Ze wisten ook wat er te halen was in die landen.

Wat voor werk deed u bij Amnesty International?

Ik werkte met vluchtelingen vanuit de hele wereld, die hier asiel kwamen aanvragen. We hielpen hen bij de aanvraag. We organiseerden dat zij hulp kregen van een advocaat. We spraken met hen over van alles waarover ze wilden praten. We zorgden ervoor dat zij hulp kregen van een gastgezin en de weg hier leerden kennen en Nederlands leerden. Ik ben in aanraking gekomen met mensen uit Chili, Iran, Ethiopië, overal vandaan. Joke heeft reizen gemaakt. Ze heeft talen geleerd. Die verhalen heeft ze opgeschreven. Het was de meest bijzondere periode uit haar leven.

Kunt u iets vertellen over het UAF?

Het is een organisatie die vluchtelingen helpt bij studie en het vinden van een baan in Nederland. Bijvoorbeeld iemand, die tandarts was in Syrië wordt zo begeleid dat hij of zij hier in Nederland ook weer aan het werk kan gaan als tandarts.

Merkt u wat van Indonesië in onze buurt?

Aan het Olympiaplein ligt het Odensehuis. Daar komen mensen met beginnende dementie. Een van de bezoekers speelt gitaar, hij is afkomstig uit Indonesië. Andere deelnemers ook. In gesprekken horen wij over hun geschiedenis.

Joke is vrijwilliger in het Odensehuis. Er wordt daar nu een toneelstuk gemaakt waarin ook wordt gezongen, gedanst en muziek gemaakt. Kinderen uit de nieuwkomersklas van de Eloutschool spelen erin mee. Over de productie van vorig jaar heeft Joke een boek gemaakt: Een kijkje achter de schermen. Ook als je beginnende dementie hebt, kun je nog aan allerlei talentvolle activiteiten meedoen.

Wat is uw favoriete kinderboek?

De *GVR* van Roald Dahl. Het gaat over een grote vriendelijke reus. Vaak wordt gedacht dat een reus eng en gevaarlijk is, maar hij is juist behulpzaam. Hij helpt Sofie strijden tegen onvriendelijke reuzen. Wie niet sterk is, moet slim zijn. Sofie is slim en de *GVR* is sterk.

Wat betekent vrijheid voor u?

Dat ik kan zeggen wat ik wil. Dat ik vrij kan reizen overal naartoe. Dat ik kan doen wat ik wil en dat ik bewegingsvrijheid heb.

Joke toont een aantal symbolen van vrijheid: een speldje met een witte bloem, de Melati, het is Indische jasmijn, symbool voor leven en dood. Het wordt gedragen in Nederland op 15 augustus – bevrijdingsdag van de Japanse bezetting. Een ander speldje met een vergeet-me-nietje wordt gebruikt op Wereld Alzheimerdag. En een lieveheersbeestje – symbool voor

al het geweld dat zinloos is. Soms wordt het op de straat geschilderd op een plek waar zinloos geweld heeft plaatsgevonden.

Verslag: Riet van Wees

Je leert van kijken en luisteren met aandacht

De heer M. Ibrahim spreekt met Salmane, Lisa, Salma, Xuxu, Noortje en Nizar over theater, reizen en vrijheid.

Mijnheer Ibrahim is de vader van Samira uit groep 8 van de Eloutschool. Hij speelt al tien jaar amateurtoneel bij het ZID Theater. Hij werkt als beveiligger. Een collega van zijn werk heeft hem laten kennismaken met het ZID Theater. Hij heeft altijd veel gereisd. Op zijn vijftiende speelde hij in het nationale handbalteam van Egypte. In Amsterdam deed hij dat bij handbalvereniging DSG (Door Samenwerking Groot).

Waarom werkt u met theatermakers uit andere landen samen en hoe kunt u vrij zijn als u samen speelt?

We zijn vrij om contact te maken met elkaar. Iedereen is verantwoordelijk voor zijn eigen beslissingen. Het is fijn om te communiceren en te leren. Ieder heeft eigen tradities. Je leert bij het samen theatermaken van elkaar.

Welke verhalen heeft u in de Stadsschouwburg gespeeld?

De laatste keer, in januari, speelde ik een journalist die van alles ziet

en vragen stelt. Het verhaal ging over media en hoe je verkeerde informatie krijgt. Waardoor je verkeerde ideeën over elkaar kunt krijgen. Bijvoorbeeld dat iedereen in Nederland op klompen loopt en kaas op brood eet.

Welk land vond u het leukst om naartoe te gaan met het ZID Theater?

Het ZID Theater is een onderdeel van de Europese Community. Er is ieder jaar een festival. Daar leer ik heel veel van. Iedereen kan dingen leren en begrijpen van elkaar. We zijn al zes keer naar Marokko geweest. Nederland en Marokko hebben samenwerkingsafspraken. We spelen dan in het Arabisch. In Larache speelden we in een prachtig theater. Ook met kinderen hebben we samengespeeld. We zijn er heel gastvrij ontvangen. Na afloop van een voorstelling hebben we in een groot huis heerlijk samen gegeten

Is het interessant om met mensen uit andere landen samen te werken?

We spreken samen dezelfde taal. We leren van elkaar op verschillende manieren door open te zijn. Dan maakt het niet uit welke taal je spreekt. Je kunt leren van anderen. Het is leerzaam om naar anderen te kijken en te luisteren met echte aandacht.

We zijn amateurs, maar er zijn veel talenten in de groep. Bijvoorbeeld een meisje van zestien, Lara Bakker (haar moeder

komt uit Servië), kan heel mooi zingen. Een van de deelnemers komt uit Argentinië en hij heeft ons een theaterworkshop gegeven. Neem bijvoorbeeld de zin: ‘Waarom wil jij dat doen?’ Die zin kan je op tien manieren zeggen. Alle tien keren betekent de zin iets heel anders. Het is ook mooi om tijdens een optreden een personage te spelen en in een rol te stappen. Zo leer je om je in iemand anders te verplaatsen en zo leer je ook om situaties van meerdere kanten te bekijken.

Mijn talent is beweging. Vroeger gaf ik salsa-les en ik ben ook handbalcoach geweest. Het werd wat te veel allemaal. Mijn kinderen en mijn vrouw vonden het niet leuk dat ik zo vaak niet thuis was.

Speelt u met mensen die in hun land ook theater maakten?

Wij zijn amateurs. We zijn ook Nederlanders. Ik woon al 25 jaar in Nederland. Ik ga graag naar Egypte om mijn familie te zien. Ieder van ons draagt tradities en geschiedenis met zich mee. Dat maakt het spelen met de mensen van het ZID Theater zo boeiend.

Waarom gaan jullie naar andere landen om te spelen?

Dat is zo afgesproken met de regisseur en de leiding van het ZID Theater. We hebben een contract. Het is onderdeel van de doelstellingen van het ZID Theater. We proberen met onze voorstellingen contact te maken

met een groot aantal verschillende mensen, die tijdens festivals naar voorstellingen komen kijken. We proberen bij te dragen aan elkaar beter begrijpen en aan contact maken met elkaar.

Tot slot speelt de heer Ibrahim een scène met een winkelwagentje in een supermarkt. Hij loopt met zijn karretje langs de schappen. Hij zegt dat als je in groep 8 zit, dat je dan overal kan ‘shoppen’ om te zien of je iets fijn/lekker vindt. Dat je zo ervaring opdoet en leert wat je het beste kunt kiezen in je leven.

Hierna vertellen alle kinderen over hun toekomstplannen.

Verslag: Riet van Wees

Nederland, een kans op een toekomst

Majd Alhasan is een vluchteling uit Syrië. Hij heeft vorig jaar het vrijheidsdiner gekookt en wilde graag zijn verhaal vertellen. Hij praat met Rabab en Amira.

Hoe oud was je toen de oorlog begon?

Majd rekent hardop en vertelt dat hij nu 32 is en dat de oorlog in 2011 begon. Rabab en Amira rekenen mee en komen tot de conclusie dat hij toen 22 was. Majd zegt dat er toen zoveel heftigs gebeurd is dat de gebeurtenissen in zijn hoofd opkomen en niet de jaartallen en zijn leeftijd in die periode.

Hoe kwam je erachter dat de oorlog begon?

In 2011 vooral via de media. In zijn eigen stad Hama was het nog rustig, maar vooral in het zuiden van Syrië werden er veel mensen doodgeschoten.

In 2012 ging de politie iedereen die op straat liep of op de weg reed, controleren. De situatie werd steeds abnormaler in 2013 en 2014. Majd studeerde in die tijd biotechnologie in Aleppo. Hij woonde nog in Hama, een stad ten noorden van Damascus, beroemd om zijn waterraderen. Hij is in 2014 afgestudeerd. Hij deed er een halve dag over om

in Aleppo te komen (daarvoor twee uur) door continue controles onderweg, kapotgebombardeerde wegen en schieten, waardoor er omgereden moest worden. Alles werd steeds lastiger, alles werd duurder. Er was gebrek aan voedsel omdat er geen eten meer de steden in of uit kon. Water was er nauwelijks. Je moest heel ver lopen naar een bron en heel erg goed oppassen dat je niet beschoten werd. Majd heeft meegemaakt dat er binnen in een moskee geschoten werd terwijl iedereen aan het bidden was, en dat een klein jongetje gedood werd.

Er zijn veel verhalen over de oorlog in Syrië. Volgens het Jeugdjournaal is de oorlog bijna klaar. IS is weg. Hoe zit het volgens u?

De oorlog in Syrië is inderdaad heel ingewikkeld, vertelt Majd. Er zijn veel verschillende partijen, geloof speelt een rol en natuurlijk IS. Amira en Rabab vertellen dat ze gehoord hebben dat het om een ruzie ging over de president; dat mensen die het niet met hem eens waren, doodgeschoten werden; dat vrouwen een boerka moesten dragen. Zij hebben er zich in verdiept, ook omdat er Syrische jongens bij hen in de klas kwamen vorig jaar. Majd zegt dat het inderdaad om een dictator ging. Elke Syriër wil vrijheid. In het begin protesteerde hij ook en dat deed zijn hele stad. Hij was toen niet bang om doodgeschoten te worden omdat ze met zijn allen waren. In andere steden,

zoals Aleppo, werden wel heel veel mensen in demonstraties doodgeschoten.

Wat vond u van Nederland? Voelde u zich hier veilig?

Ja, hij voelde zich hier heel veilig. Door de verschrikkelijke situatie in Syrië had hij geen kans op een toekomst. Hij wil graag zijn master halen, maar moet eerst de taal beter leren.

In welke landen bent u geweest toen u Syrië ontvluchtte?

In augustus 2015 vluchtte hij omdat het daar steeds moeilijker werd en hij geen baan meer had. Het werd heel gevaarlijk: een soldaat sloeg zijn broer. Het leven was er onmogelijk. Zijn vlucht ging via Libanon, Turkije, vandaar met een boot naar een Grieks eiland, Servië, Hongarije, Oostenrijk, Duitsland, waar hij van plan was te blijven, maar via een vriend kwam hij uiteindelijk in Nederland.

Was er eten onderweg? Ging u met een groep?

Eten was soms moeilijk, bijvoorbeeld bij de grens en onderweg. In steden was er wel een supermarkt. Hij reisde met een groep, want dat was veiliger. Pas in Nederland voelde hij zich echt veilig.

Zou u terug willen naar Syrië?

Ja, als de oorlog helemaal voorbij is en de omstandigheden weer beter zijn.

Is er nog veel familie in Syrië en hoe is het contact?

Zijn ouders en vijf broers en zussen wonen er. Contact is moeilijk doordat internet het nauwelijks doet. Hij heeft niet vaak contact. Een broer woont in Denemarken, een in Libanon. Daar heeft hij veel contact mee. Moeder is in Hama gebleven. Daar is het rustig gebleven en is het leven beter dan in veel andere plaatsen. Vader woont in een andere rustige stad.

Vraag aan Rabab en Amira: Waarom wilden jullie graag met een gevluchte Syriër praten?

We zijn geïnteresseerd, hebben er ons in verdiept en willen alles weten. Een klasgenoot, gevlucht uit Syrië met zijn familie, wilde in het begin weinig vertellen. Later vertelde hij meer. Als hij niet wil vertellen, laten we hem. Hij heeft er moeite mee, hij heeft veel meegemaakt: een bom op zijn school, hij was heel bang om naar buiten te gaan. Majd zegt dat de oorlog voor kinderen veel harder is dan voor hem. Zij kunnen ook veel moeilijker vluchten. De meiden vertellen dat de moeder van hun klasgenoot pas later naar Nederland kwam. Terug van het schoolreisje zei iemand: 'Kijk daar staat je moeder.' Het was geen grapje, maar echt.

Verslag: Annel van Houts

Alle huizen kapotgebombardeerd

Mohamad uit Syrië is elf jaar en woont bijna drie jaar in Nederland. Hij praat met Ruanda, Massimo, Oguzhan, Rabab en Brian.

Mohamad vertelt: voor president Assad bestonden zijn familie uit verraders. Het Syrische volk is arm, op je zestiende moet je in het leger. Assad is slecht: mensen worden opgepakt en gemarteld in de gevangenis. Op demonstraties wordt geschoten. Zijn opa kreeg geen hulp van een arts en stierf.

Wanneer begon de oorlog?

In 2011, met een grote opstand van de bevolking in Syrië. In Daraa, in het zuidwesten, waar Mohamad woont, is het centrum van de opstand. Het Syrische leger belegerde de stad met helikopters, tanks en troepen. Hij kon niet naar school, zijn oudere broer wel. Hij leerde thuis en hielp zijn moeder.

Hoelang heeft hij in Syrië gewoond?

Acht jaar, in Daraa. Zijn familie had geen geld en is bij het vluchten geholpen door een rijke neef. In Syrië zorgen mensen voor elkaar. De vlucht ging via Turkije, met een kleine opblaasboot naar Griekenland, via Polen, Oekraïne en Duitsland naar Amsterdam.

Lopend, vaak rennend, een stuk met een bus, een stukje met de auto en uiteindelijk de metro. Bij de Arena werd de familie door Marokkanen geholpen aan een slaapplek. Ze waren 25 dagen onderweg geweest.

Waarom is de familie gevlucht?

In Syrië waren bijna alle huizen kapotgebombardeerd. Als het regende, werd iedereen kletsnat. Er werd steeds geschoten. De familie sliep in scholen, in een heel kleine kamer met vijf andere gezinnen. Bijna alle vaders waren opgepakt: die van Mohamad ook. Hij zat drie jaar in de gevangenis; er waren alleen vrouwen en kinderen in zijn stad. Een neef stierf door een bombardement.

Hoe was het om in Nederland te zijn?

‘Ik ben wie ik ben,’ zegt Mohamad, ‘een vrolijke jongen, maar ik mis mijn familie, vooral mijn oma die voor me zorgde.’ Hier wonen andere mensen, ze spreken een andere taal die heel grappig is met veel G’s. Zijn klasgenoten vinden dat ook. Hij heeft van een vrouw extra les Nederlands en leert haar Arabisch.

Wil je terug naar Syrië? Waarom?

Hier spreken ze een andere taal en is het leven anders. Daar krijg je niet veel huiswerk, heb je meer vrije tijd en kun je naar buiten, de natuur in. Er zijn weinig auto’s, mensen lopen. Hier zijn alleen maar straten en gebouwen, er zijn alleen kleine bossen.

In Brazilië is er ook veel meer natuur, vertelt Ruanda, het is er alleen gevaarlijker. In Marokko is er meer ruimte: de wijken zijn er groter, er zijn bergen. In Syrië en andere landen wordt er minder gepest, iedereen kent iedereen en je maakt snel vrienden. In Syrië had familie van Mohamad een groot bedrijf. Zijn vader had een restaurant in Mekka. Rabab zegt dat dat heel bijzonder is omdat je aan heel zware eisen moet voldoen en ze legt uit wat Mekka is en de betekenis ervan. Anderen vullen haar aan. 'Als je genoeg geld en kracht hebt, moet je gaan.' Er ontspint zich een gesprek over wanneer naar Mekka gaan in de toekomst.

Wanneer wil hij terug?

Zijn moeder zegt: over tien jaar, als de oorlog afgelopen is en de wederopbouw begonnen. Zal hij Nederland dan niet missen? Hij komt dan op vakantie naar Nederland. Hij is dan 22 jaar. Eerst hier de middelbare school afmaken en goed Nederlands, Engels en Arabisch leren. Waarom niet verder doorstuderen in Nederland en hier werken? Diploma's daar en hier zijn niet gelijk, waarschuwen zijn klasgenoten. Mohamed antwoordt dat als hij zijn talen goed spreekt, hij alles heeft om in Mekka een bedrijf op te bouwen. Wat wil hij worden? Zakenman, belastingadviseur of timmerman.

Wat heeft hij nog meer meegemaakt in Syrië?

Kapotte huizen en geen water. In een andere straat dan waar ze woonden, was één kraan. Daar moesten ze water halen. Toen hij daar met zijn broer was, viel er een bom. Ze vielen achterover door de explosie. Er was rook en brand. Hij zag een vrouw vallen op een stoep; ze brak haar been. In het ziekenhuis in de straat werd een baby van een dag oud gedood.

Hoe vind je het nu hier?

Zijn vader timmert voor een bedrijf. Een Marokkaanse vriend helpt hem.

Heeft hij een trauma opgelopen?

Rabab legt uit wat het is en geeft een voorbeeld. Mohamad vertelt dat hij geslagen is door een soldaat. Hij durfde niet meer in de buurt van het leger te komen. Nu hij groter is, zou hij waarschijnlijk terugslaan. Hij ziet nog vaak beelden van vliegtuigen die raketten neergooien, hij ziet de kleuren en hoort het geluid. Hij doet het geluid voor.

Wat viel je op toen je in Nederland aankwam?

De hele huizen, want hij kende alleen kapotte. De tram, zoiets had hij nog nooit gezien. En natuurlijk de metro waarmee de familie Amsterdam binnenkwam.

Verslag: Annel van Houts

Colofon

Velen werkten mee aan het tot stand komen van dit vrijheidsverhalenboekje.

Gastlessen over de koloniale geschiedenis van Nederland met Indonesië en de geschiedenis van de familie Dumasy: Edu Dumasy, Coen Tasman en Gert-Jan Wijnands.

Gastles en gesprekken over Algemeen kiesrecht: Annel van Houts. Buurtwandelingen met Edu Dumasy en Gert-Jan Wijnands, met kinderen van groep 8 van de Eloutschool en met kinderen die deelnemen aan Combiwelgroepen met Frans Schouenaar als verteller onderweg, Vanessa Hogendorp, Henriëtte Kruijt en Thomas Schuurman.

Op 4 april 2019 is dit boekje uitgereikt aan alle deelnemers in de Willem de Zwijgerkerk. Daar zijn we bijeengekomen voor een vrijheidsmaaltijd. De maaltijd is verzorgd door vrijwilligers van de Willem de Zwijgerkerk en door buurtgenoten. Kinderen reikten de boekjes uit aan de buurtbewoners die hen hun verhaal hebben verteld. Tijdens de maaltijd spraken we over vrijheid in samenwerking met Dialoog in Actie. Op 4 mei 2019 hebben kinderen, tijdens de herdenking aan de Amstelveenseweg, verhalen voorgelezen.

Met dank aan

Veel dank aan groep 8 van de Eloutschool en hun docent Thomas Schuurman, begeleiders van activiteiten van Combiwel Vanessa Hogendorp en Henriëtte Kruijt, verslaggevers Annel van Houts, Aly Cnossen en Riet van Wees, productie, redactie en vormgeving Ar Nederhof, Mieke van den Berg en het Mediacollege Amsterdam, Frans Schouenaar van de Willem de Zwijgerkerk, alle buurtbewoners die ons hun verhalen hebben toevertrouwd, de deelnemers aan de buurtwandelingen, Gert-Jan Wijnands van Dialoog in Actie, Linda Corlu van Cordaan Olympisch Kwartier, de stuurgroep van het Olympisch Kwartier, Stadsdorp Olympia, het Odensehuis, de bestuurscommissie Zuid, de Thomaskerk en het 4 en 5 mei comité.

De foto's zijn gemaakt door: Marleen Hoogkamp en Huub Zeeman van VCA Zoomlab, Annel van Houts, Aly Cnossen en Thomas Schuurman. Design en druk: stagiaires van het Mediacollege Amsterdam onder leiding van André Weel.

